

УДК 81'255:(808.7+61)

Поворознюк Р. В.

ІНТЕРЛІНГВАЛЬНИЙ ВИМІР ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ TED TALKS

Статтю присвячено особливостям перекладу гібридних медичних текстів у мережі Інтернет (на матеріалі презентацій, викладених на онлайн-платформі TED-Talks). Досліджено методологію, стратегії й тактики відтворення медичної інформації, шляхи оцінки якості цільових текстів.

Ключові слова: колаборативний переклад, фенсабінг, субтитрування, медичні тексти.

Поворознюк Р. В. Интерлингвальное измерение онлайн-платформы TED Talks. – Стаття.

Статья посвящена особенностям перевода гибридных медицинских текстов в сети Интернет (на материале презентаций, размещенных на онлайн-платформе TED-Talks). Исследованы методология, стратегии и тактики воспроизведения медицинской информации, пути оценки качества целевых текстов.

Ключевые слова: колаборативный перевод, фэнсаббинг, субтитрование, медицинские тексты.

Povoroznyuk R. V. Interlinguistic dimension of TED Talks online-platform. – Article.

The article explores aspects of rendering hybrid medical texts presented on the Internet (based on lectures of TED Talks online-platform). It reviews methodology, strategies and tactics of rendering medical information, ways of target text quality evaluation.

Key words: collaborative translation, fansubbing, subtitling, medical texts.

Лекції платформи TED (абревіатура від англ. Technology Entertainment Design; Технології, Розваги, Проекти) – відома щорічна конференція, що уславилася лекціями (TED Talks). Виступи TED доступні на веб-сайті <http://www.TED.com/>. Talks сьогодні привертають увагу спраглих до знань користувачів Інтернету, охоплюючи практично всі важливі сфери людської діяльності та виступаючи надзвичайно впливовим джерелом поширення інформації про суттєві відкриття, винаходи, результати досліджень тощо. Іншими словами, можна стверджувати, що проєкт TED Talks насамперед призначений транслювати інформацію, так би мовити, просвітницького характеру.

З метою розширення аудиторії ресурсу та надання доступу до корисної інформації якомога більшій кількості людей, професійні перекладачі, так само, як і перекладачі-аматори, мають змогу виконати та завантажити на сайт власний переклад будь-якого з виступів у вигляді субтитрів до обраної відеопромови. У мережі Інтернет подекуди можна знайти дублювання українською мовою, а також російською, але ці переклади не авторизовані офіційним ресурсом, а отже, не можуть вважатися достовірними.

Різновид перекладу «fansubbing», який застосовується для відтворення медичних промов TED Talks, виник на перетині двох дисциплін – аудіовізуального перекладу (далі – АВП) і громадського перекладу (community translation), також відомого під назвою «колаборативний переклад» (collaborative translation), тобто онлайн-колаборації двох чи більше перекладачів із залученням термінологів і редакторів [2, с. 61].

Громадський переклад (community translation) нерідко вважають функціональним онлайн-аналогом community interpreting, перекладу для іммігрантів і представників мовних меншин, який Х. Ніска визначає як «відтворення інформацій-

них текстів, адресованих владою чи владними інституціями людям, які не володіють мовою оригіналу» [4, с. 133]. Проте М. Таїбі доповнює це визначення тим, що перекладні матеріали поширюються не тільки офіційними установами. Вони можуть належати різним неурядовим організаціям, місцевим етнічним групами, приватним організаціям, що створюють їх із метою просвіти населення. Громадський переклад покликаний забезпечити доступність інформації в багатомовних суспільствах [7, с. 15]. Проте значна кількість науковців, наприклад, М. О'Хаган, сходяться на тому, що значення терміна «громадський переклад» можна розкрити й з іншого боку – як переклад громадою заради потреб громади. Тобто можна вважати цей процес волонтерською роботою, яку зазвичай виконують Інтернет-користувачі у формі певної співпраці та на базі конкретних платформ, таким чином формуючи власне «онлайн-товариство» [5].

Сьогодні у зв'язку з важливим місцем Інтернету в житті людей громадський переклад став невід'ємною частиною різних порталів і ресурсів. Такий стрімкий розвиток зумовлений тим, що велика кількість контенту веб-сайтів формується звичайними користувачами для інших користувачів. М. О'Хаган зазначає, що люди, причетні до громадського перекладу в Інтернеті, далеко не завжди є недосвідченими аматорами, професійні перекладачі також нерідко виконують переклади на ресурсах, які вважають впливовими [6, с. 94–121].

Як уже зазначалося вище, одним із видів громадського перекладу в Інтернеті є так званий «фенсабінг», або ж переклад і субтитрування, виконане незалежно від офіційних розповсюджувачів, яке забезпечується перекладачами-аматорами та є безкоштовним. Оскільки більшість перекладачів, що займаються фенсабінгом, не є профе-

сіоналами, процес їхньої роботи не обмежений загальними нормами, які є в межах професійного субтитрування. Тому такий переклад завжди є дуже гнучким і містить багато неологізмів, запозичень і сленгу.

Слід зазначити, що є одна надзвичайно цікава особливість, пов'язана з аматорським перекладом і субтитруванням: оскільки в більшості випадків перекладач має справу з вузькоспеціалізованою аудиторією, що й без додаткових стимулів зацікавлена в перегляді конкретних матеріалів (починаючи з анімації та закінчуючи документальними програмами), спираючись на створені субтитри, то зазвичай він намагається якомога більше дотримуватися структурних ознак оригіналу. Адаптація перекладу субтитрів до культурних особливостей глядача загалом відсутня, тому що цільова аудиторія більше зацікавлена в характерних особливостях тексту оригіналу [9, с. 58] Зважаючи на це, ми можемо зробити висновок, що «fansubbing» тяжіє до форенізації тексту перекладу, що зумовлено безпосередньо очікуваннями аудиторії.

Існують цілі групи фенсаберів, які складаються з людей, що володіють іноземною мовою на різних рівнях, тому якість їхнього перекладу суттєво відрізняється. У деяких перекладах можна простежити значну кількість помилок. Особливо це стосується вузькопрофільних матеріалів, де трапляються професійні терміни [9, с. 58]. Переклади медичних промов, виконані непрофесійними перекладачами на TED Talks, також не стали винятками. Головні недоліки та помилки були помічені саме в перекладі медичної лексики. Наприклад, відтворюючи фрагмент промови Мерін Маккени (“...any treatment that installs foreign objects in the body: *stents for stroke, pumps for diabetes, dialysis, joint replacements*” (15)), перекладачка П. Антонова хибно витлумачила словосполучення *stents for stroke* як «шунти при переломі», хоча правильним відповідником є «шунтування при інсульті»:

«...будь-яке лікування, що передбачає введення сторонніх предметів – *шунтів при переломах, інсулінових помп, діалізу, заміну суглобів*» (15).

У фрагменті з виступу Пітера Вайнстока, перекладеному М. Дербаль (“*We put her to sleep, we make a tiny little incision in the neck, we place catheters into the major vessels of the neck*” (17)), термін *incision* був перекладений як «розтин», хоча в українській мові термін «розтин» у медичній сфері використовується виключно в контексті розтину тіла, а в цьому разі було б доречніше вжити слово «надріз»:

«Змушуємо її заснути, далі робимо *розтин на шийі, вводимо катетер у великі судини шийі*» (17).

Перекладацькі помилки випливали як із порушень мовних норм, так і вимог узусу. Так, наприклад, Джоселін Блох у виступі вжила термін *deep brain stimulation* («глибока стимуляція мозку»):

“*You’ve certainly heard of one of the famous ones called deep brain stimulation*” (10).

Це речення М. Кобенко відтворила так:

«*Ви, звичайно ж, чули про найвідомішу з них – глибоке стимулювання мозку*» (10).

Відповідник, запропонований в українському тексті, є калькою російського «глубокое стимулирование мозга», що ніяк не вказує на мовну обізнаність перекладача.

Зважаючи на особливу значущість ресурсу, його авторитетність і просвітницьку роль в умовах сучасного світу, TED Talks створив низку інструкцій для перекладачів, які хочуть поширювати інформацію, перекладати промови та створювати субтитри:

- субтитри, довші за 42 знаки, потрібно розбивати на два рядки;
- не можна використовувати більше двох рядків субтитрів на один кадр;
- за середню швидкість прочитання субтитрів враховувати максимум 21 знак за секунду;
- якщо кількість знаків, прочитаних за секунду, перевищує 21, то рядок потрібно стиснути, але необхідно зберегти якомога більше інформації;
- важливо не розривати словосполучення та сталі вирази [8].

Окрім цього, ресурс має власний розроблений стиль презентування й оформлення перекладених матеріалів. Промови платформи TED Talks слід вважати «гібридними текстами», адже всі вони без винятку супроводжуються слайдами та візуальними презентаціями. Безумовно, це найкращий спосіб наочно продемонструвати суть своїх досліджень та їх результати, але разом із тим у глядача активізується одразу декілька каналів сприйняття інформації (зоровий і слуховий), оскільки реципієнт чує слова спікера, які тим часом проілюстровані допоміжними матеріалами, що нерідко супроводжуються супутніми написами. Проте така форма викладу промови може видатися складною для сприйняття людьми, які не знають мови оригіналу та користуються субтитрами, адже є великий недолік – відсутність перекладу інформації. На нашу думку, такий недолік дезорієнтує глядача, бо призводить до втрати зв'язку між тим, що відбувається на екрані, і тим, про що говорить мовець, до того ж є імовірність пропустити важливі деталі, необхідні для повноцінного розуміння інформації.

Текстоцентричні вимоги TED Talks тяжіють до неофіційного стилю там, де це можливо, а також до використання розмовних і зрозумілих термінів замість специфічних [8]. Перекладачів застерігають, що вони повинні мати широкі знання у вибраній галузі перекладу, щоб уживати сучасні терміни та визначення замість традиційних або застарілих.

Оскільки виступи спрямовані на дуже широку аудиторію, то перекладачеві варто використовувати

ти слова та вирази, які не обмежуються діалектизмами, а тяжіють до лінгвістичної універсальності. Що ж стосується ідіом, то, звісно, дослівний переклад не схвалюється, і потрібно шукати аналоги в мові перекладу, проте якщо відповідних еквівалентів немає, ресурс закликає зосередитися на виразах, які щонайменше не будуть збивати читачів із пантелику.

Одразу кілька вдалих знахідок перекладачки М. Кобенко можна побачити в промові Ребеки Бракман:

“As a neuroscientist, I’m going to talk to you a little bit about my firsthand experience with whatever you want to call the opposite of dumb luck – let’s call it smart luck”.

«Як невролог, я трохи розповідатиму про мій власний досвід із тим, що ви б назвали протилежністю сліпої вдачі – назвемо це запланованим везінням» (11).

Перекладачка використала український відповідник «сліпа удача» для відтворення ідіоми *dumb luck*, влучно відтворивши словосполучення *smart luck*, що не має аналога в українській мові, – «заплановане везіння».

Зіштовхуючись із назвами фільмів, книжок, статей, періодичних видань, віршів, наукових робіт, перекладач повинен спершу звіритися з офіційними відповідниками цих назв, якщо вони публікувалися (виходили) мовою перекладу. Проте за їхньої відсутності радять не перекладати заголовки та назви взагалі. Аналогічно в медичних промовах часто лунають назви різноманітних препаратів. Слід зазначити, що перекладачі переважно транслітерували чи транскодували їх:

“Vancomycin arrived in 1972, vancomycin resistance in 1988”.

«Ванкоміцин винайшли в 1972 році, а стійкість до нього з’явилася в 1988 році» (15).

“The thought of the warfarin was really quite frightening”.

«А думка про варфарин взагалі відверто лякала» (14).

Щодо власних назв, то в разі, якщо мова перекладу не використовує латиницю, антропоніми слід транслітерувати. Перекладаючи назви місць (топоніми), необхідно обов’язково використовувати прийняті назви мови перекладу, в іншому разі – також транслітерувати [8]:

“Auguste Deter was the first patient to be diagnosed with what we now call Alzheimer’s disease”.

«Августа Детер була першою пацієнткою, якій поставили діагноз «хвороба Альцгеймера» (13).

“Joe McKenna was a young husband and a semi-pro basketball player and a fireman in New York City”.

«Джо МакКена нещодавно одружився, був напівпрофесійним гравцем у баскетбол і працював пожежником у Нью-Йорку» (15).

Поза увагою не залишилися й зауваження щодо конвертування одиниць вимірювання в звичну та зручну систему для сприйняття читачів мови перекладу [8].

Загалом у галузі медицини одиниці вимірювання особливо важливі, оскільки країни мають власні, визнані на офіційних рівнях системи вимірювання, що можуть відрізнитися, тому використання іноземних стандартів у тексті, що спрямований на глядачів, де норми відрізняються, може заплутати аудиторію та призвести до неправильного сприйняття інформації. Іншими словами, локалізація тексту перекладу найбільшою мірою відбувається саме на рівні одиниць вимірювання:

“Then one day I had a fever of 104.7 degrees”.

«Але одного дня температура мого тіла піднялася до 40.4 C» (12).

Виконання всіх вищезазначених вимог не гарантує високопрофесійного підходу з боку перекладача, тому з метою забезпечення максимально якісного й адекватного перекладу є останнє й дуже важливе правило ресурсу TED Talks: робота над перекладом субтитрів повинна проводитися кількома аматорами, а кінцевий результат мусить бути авторизований старшим за рангом перекладачем (авторизований переклад) [8].

I. Корунець визначає авторизований переклад як окремий вид письмового перекладу, на який дав свою згоду, знаючи високий фаховий рівень інтерпретатора, сам автор твору. Іншими словами, автор є причетним до виходу перекладу свого твору в світ і офіційно дає свою згоду. Звичайно, такий підхід можливий лише за умови, що автор і перекладач – сучасники. Також є приклади, коли автор знає мову перекладу та може не лише покласти на авторитетність перекладача, а й власноруч перевірити зміст і відповідність роботи текстові оригіналу [1, с. 351]. Із розширенням сфер, де є необхідність у перекладі та перекладачеві, сьогодні це визначення отримало й іншу інтерпретацію, оскільки деякі ресурси зазначають, що авторизований переклад – це офіційний переклад, що повинен обов’язково завірятися авторизованим перекладачем (а потім (залежно від вимог) – навіть нотаріусом). Його також називають сертифікованим (завіреном) перекладом. Завірений переклад супроводжується письмовим і підписаним затвердженням його відповідності оригіналові та загальної коректності. Право на авторизацію перекладу має будь-який професійний перекладач і перекладацька компанія [3].

Проте в нашому випадку можна говорити про трансформацію поняття «авторизований переклад», зважаючи на те, що платформа TED Talks вимагає авторизації перекладених субтитрів, яка виконується не автором (як у першому визначенні авторизованого перекладу) і навіть не професійним перекладачем (як того вимагає друге визна-

чення), а іншим користувачем – перекладачем ресурсу. Таким чином, на сайті з'являється позірна гарантія відповідності перекладеного матеріалу оригіналові, але, ураховуючи те, що авторизацію надає такий самий звичайний користувач, як і той, що перекладав субтитри, постає питання достовірності авторизації та рівня, на якому вона виконана.

Таким чином, зіставний перекладацький аналіз оригінальних і перекладених версій медичних промов TED Talks уможливує деякі висновки.

1. Переклад гібридних медичних текстів у мережі Інтернет, якими є, зокрема, промови TED Talks, належить до особливих виявів громадського перекладу в сенсі його просвітницької місії, адресованості членам громади й широкому загалові непідготованих реципієнтів, які почуваються вразливими сторонами комунікації з представниками системи охорони здоров'я через брак спеціальної медичної освіти. Переклад виконується аматорами (fansubbing), проте його якість авторизується онлайн-платформою.

2. Аматорська природа міжмовного посередництва має як позитивні (безпосередня каузальність, пряма адресація, гнучкість і відкритість до термінологічних новонаходжень тощо), так і негативні риси (недостатня поінформованість перекладачів щодо галузевої проблематики призводить до виникнення помилок і двозначностей, а безперечний авторитет біомедичної культури віртуальної машини – до надмірного очуження цільових текстів).

3. Гібридність текстів промов (поєднання аудіальної, візуальної й почасти кінестетичної інформації) ускладнює оброблення текстів віртуальною машиною й негативно позначається на якості перекладу.

4. Текстоцентричні вимоги до якості перекладів із боку розробників онлайн-платформи є цілком правомірними, проте деякі з них складно застосувати на практиці. Так само викликає сумніви достовірність авторизації, якщо вона здійснюється перекладачами-аматорами без спеціальної медичної освіти.

Література

1. Корунець І. Вступ до перекладознавства : [підручник для ВНЗ] / І. Корунець. – К. : Нова Книга, 2008. – 512 с.
2. Angelelli C. Researching Translation and Interpreting / C. Angelelli, B. Baer. – London & New York: Routledge, 2015. – 310 p.
3. Maris Multilingual. Authorised and Certified Translations/Maris Multilingual. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://maris.fi/en/authorised-and-certified-translations/>.
4. Niska H. Community interpreter training: Past, present, future / H. Niska // Garzone G., Viezzi M. (eds). Interpreting in the 21st Century. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2002. – P. 133–144.
5. O'Hagan M. Community Translation: Translation as a Social Activity and Its Possible Consequences in the Advent of Web 2.0 and Beyond / M. O'Hagan // *Linguistica Antverpiensia. New Series : Themes in Translation Studies*. – 2011. – 10. – P. 1–10.
6. O'Hagan M. Evolution of User-generated Translation: Fansubs, Translation Hacking and Crowdsourcing / M. O'Hagan // *The Journal of Internationalization and Localization*. – 2009. – 1. – P. 94–121.
7. Taibi M. Community Translation / M. Taibi, U. Ozolins. – NY : Bloomsbury Academic, 2016. – 200 p.
8. TED. Guidelines / TED [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ted.com/participate/translate/guidelines>.
9. Wang D. Fansubbing in the World Context: Creativity, Conflicts and Controversy / D. Wang, X. Zhang // V. Lušicky, G. Budin (eds). *Multilingualism in Specialized Communication: Challenges and Opportunities in the Digital Age. Book of Abstracts of the 20th European Symposium on Languages for Special Purposes, 8–10 July 2015, Vienna, Austria*. – Vienna, 2015. – 144 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

10. Bloch J. The Brain May Be Able to Repair Itself – with Help / J. Bloch (Translated by M. Kobenko, Reviewed by H. Leliv) // TED Talks. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/jocelyne_bloch_the_brain_may_be_able_to_repair_itself_with_help.
11. Brachman R. Could a Drug Prevent Depression and PTSD? / R. Brachman (Translated by M. Kobenko, reviewed by K. Despati) // TED Talks. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/rebecca_brachman_could_a_drug_prevent_depression_and_ptsd.
12. Brea J. What Happens When You Have a Disease Doctors Can't Diagnose / J. Brea (Translated by M. Kobenko, Reviewed by K. Romashko) // TED Talks. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/jen_brea_what_happens_when_you_have_a_disease_doctors_can_t_diagnose.
13. Cohen S. Alzheimer's Is Not Normal Aging – and We Can Cure It / S. Cohen (Translated by A. Putilina, Reviewed by M. Udud) // TED Talks. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/samuel_cohen_alzheimer_s_is_not_normal_aging_and_we_can_cure_it.
14. Golesworthy T. How I Repaired My Own Heart / T. Golesworthy (Translated by K. Romashko, reviewed by M. Udud) // TED Talks. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/tal_golesworthy_how_i_repaired_my_own_heart.
15. McKenna M. What Do We Do When Antibiotics Don't Work Any More? / M. McKenna (Translated by P. Antonova, Reviewed by K. Romashko) // TED Talks. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/maryn_mckenna_what_do_we_do_when_antibiotics_don_t_work_any_more.
16. Stevens M. A New Way to Grow Bone / M. Stevens (Translated by O. Krykun, Reviewed by M. Udud) // TED Talks. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/molly_stevens_a_new_way_to_grow_bone.
17. Weinstock P. Lifelike Simulations that Make Real-Life Surgery Safer / P. Weinstock (Translated by M. Derbal, Reviewed by A. Afa) // TED Talks. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/peter_weinstock_lifelike_simulations_that_make_real_life_surgery_safer.